

Algė Jankevičienė

**LIETUVOS MEDINĖS BAŽNYČIOS,
KOPLYČIOS IR VARPINĖS**

Monografija

Vilniaus dailės akademijos leidykla 2007

UDK 726(474.5)
Ja375

Monografijos rengimą ir leidybą parėmė:

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

Lietuvos Respublikos kultūros ir sporto rėmimo fondas

Redaktorius

Petras Kimbrys

Dailininkas

Martynas Gintalas

Brėžinius spaudai parengė

Jurijus Stognij

© KTU Architektūros ir statybos institutas, 2007

© Algė Jankevičienė, 2007

© Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2007

ISBN 978-9955-624-89-9

Turinys

Įvadas / 7

I. Bažnyčios / 12

1. Medinės bažnyčios įvaizdis / 13
2. XV a. – XVII a. pirmos pusės medinės bažnyčios / 17
3. XVII a. antros pusės – 1795 m. medinių bažnyčių architektūra / 23
 - 3.1. Liaudiškosios bažnyčios / 24
 - 3.1.1. Rytų Lietuvos liaudiškosios bažnyčios / 34
 - 3.1.2. Žemaičių liaudiškosios bažnyčios / 42
 - 3.2. Medinės barokinės bažnyčios / 74
4. 1795–1918 m. medinės bažnyčios / 101
 - 4.1. Liaudiškosios bažnyčios / 104
 - 4.1.1. Žemaičių liaudiškosios bažnyčios / 107
 - 4.1.2. Suvalkijos liaudiškosios bažnyčios / 136
 - 4.1.3. Rytų Lietuvos liaudiškosios bažnyčios / 145
 - 4.2. Stilinės bažnyčios / 153
 - 4.2.1. Klasicistinės bažnyčios / 154
 - 4.2.2. Romantizmo epochos bažnyčios / 171
 - 4.2.3. Istorizmo epochos bažnyčios / 200
5. Lietuvos medinės bažnyčios Europos sakralinės architektūros kontekste / 241

II. Kopyčios / 246

III. Varpinės / 280

Pabaiga / 312

The architecture of wooden churches, chapels and belfries / 314

Sutrumpinimai / 344

Rodyklės / 345

Asmenvardžiai / 345

Vietovardžiai / 346

Įvadas

Lietuvoje nuo seno statytos medinės bažnyčios, koplyčios ir varpinės yra reikšminga tautos kultūros paveldo dalis. Tai ne tik nuostabūs architektūros kūriniai, bet ir neįkainojami mūsų protėvių dvasinės kultūros paminklai, artimai susiję su jų buitimi. Visas kaimo žmonių gyvenimas – gimimas, vestuvės, mirtis, kalendorinės šventės ir eiliniai sekmadieniai – buvo susietas su Bažnyčia. Bažnytinės apeigos Lietuvoje įgijo tautinę formą, susilydė su vietine kultūra ir tradicijomis. Nuo pat katalikybės įvedimo sakraliniai pastatai buvo vieni reikšmingiausių architektūros kūrinių, pranašę kitus tipus konstrukcijų ir statybos technikos tobulumu, išraiškos priemonių gausumu, kompozicijos estetiškumu ir formų dekoratyvumu. Šie pastatai atspindėjo aukščiausią epochos materialinės ir dvasinės kultūros lygmenį. Jie tapo labai svarbiais praeities kultūros reprezentantais, nusipelnusiais rimto tyrinėtojų dėmesio.

Lietuvos medinių bažnyčių, koplyčių ir varpinių architektūros raida, etninių regionų ypatumai, liaudiškumo ir profesionalumo santykis kompozicijoje, šių pastatų vieta Europos medinės architektūros kontekste, bendrieji ir savitieji jų bruožai – tai aktualūs ir iki šiol mažai tyrinėti klausimai, atvira architektūros istorijos mokslo problema.

Užsienio mokslininkų veikaluose, skirtuose pasaulio šalių medinės architektūros studijoms, apie Lietuvą beveik neužsiminama. Lietuvių autorių darbų, kuriuose analizuojami šie klausimai, nedaug. Tarpukaryje visos liaudies architektūros kontekste medinės bažnyčios, koplyčios ir varpinės nagrinėjo P. Galaunė. 1930 m. išleistoje knygoje¹ jis trumpai aptarė šių sakralinių pastatų erdvės sprendimus, planus, išorės ir vidaus kompoziciją, pateikė hipotezę dėl medinių bažnyčių architektūros genezės.

Po II pasaulinio karo išleisto kelių autorių leidinio „Lietuvių liaudies architektūra“ antrame tome² yra mediniams ir akmens mūro kulto pastatams skirtas skyrius (autorė A. Jankevičienė). Jame lakoniškai apibūdintos medinių bažnyčių, koplyčių ir varpinių konstrukcijos, planų ir tūrių formos, fasadai bei interjerai.

Lietuvos medinių bažnyčių ir varpinių architektūrą kruopščiai tyrinėjo išeivijos mokslininkas inžinierius J. Gimbutas, XX a. 7–9 dešimtmetyje pa-

¹ *Galaunė P.* Lietuvių liaudies menas. K., 1930; V., 1988. P. 72–89.

² *Lietuvių liaudies architektūra.* T. 2. V., 1968. P. 38–44.

³ *Gimbutas J.* Bažnyčios // *Lietuvių enciklopedija.* T. 36. Boston. P. 100–104; *Churches wooden* // *Encyclopedia Lithuanica.* T. 1. P. 524–530; *Lietuvos bažnyčių chronologija ir*

I. Bažnyčios

1. Medinės bažnyčios įvaizdis

Medinės bažnyčios buvo statomos bažnytkaimiuose ir miesteliuose. Ir vienur, ir kitur jos yra gyvenvietės centrinėje dalyje, išsiskiria iš aplinkinio apstato. Miesteliuose pasitaiko ir kitų konfesijų sakralinių pastatų, bet tarp jų visada labiausiai išryškėja katalikų bažnyčia.

Sakralinės statybos taisyklėmis rekomenduota bažnyčią statyti aukštumoje, kad ji iš toli būtų matoma ir vyrautų tarp aplinkinių pastatų. Naują jos pastatą siūlyta statyti ankstesnio vietoje, o pagrindinį fasadą atgręžti į vakarus. Sakralinio

pastato dydis būdavo apskaičiuojamas taip, kad jame tilptų $2/3$ parapijos žmonių³².

Bažnyčia statyta prie aikštės, jos gale ar kampe, arba prie pagrindinės gatvės, atitraukta nuo raudonosios linijos. Stambus pastato tūris organizavo ir valdė plačią erdvę (2 pav.).

Bažnyčia reikšminga ne tik aikštės ar gatvės, bet ir viso bažnytkaimio ar miestelio kompozicijoje. Vizualinis jos poveikis išsiplėčia toli už centrinės aikštės ir gatvės ribų. Sakralinis pastatas vaizdingai atsiveria gatvių perspektyvose, vingiuotose

◀ 2. *Balbieriškis. Miestelio aikštė. J. Jankevičiaus 2005 m. nuotrauka*

▶ 3. *Vaiguva. Gatvės perspektyva. J. Jankevičiaus 2006 m. nuotrauka*

³² *Brykczyński A. Dom Boży, to jest praktyczne wskazówki budowania, naprawiania i utrzymania kościołów. Warszawa, 1987. S. 21–23.*

them. The functional aspect, the expressiveness of the proportions and silhouettes, the simplicity of the forms were typical of the Lithuanian belfries, similar to other sacred buildings.

A belfry is considered to be the constituent part of the sacred ensemble, which is more or less exposed.

Conclusions

The monograph enriches the research work in the field of the history of architecture with new material concerning Lithuanian wooden churches, chapels and belfries. The abundant historical and natural examination data here have been systematised and analysed. In the work: a) the solution types and variants of the sacred buildings have been determined; b) their development in certain historical period up to 1918 has been revealed; c) the interaction of both traditional and professional architecture in the composition of the buildings has been ascertained; d) the peculiarities of the sacred architecture in different Lithuanian ethnic regions and the relation with the buildings of the neighbouring countries have been analysed.

The research results allow the following general theoretic conclusions:

1) Lithuanian wooden sacred buildings make an intermediate link between traditional and professional architecture. Their composition joins together both rudiments. In some cases the traditional style prevails, in others the professional aspect is predominant.

– The churches were the most receptive to the influence of professional styled architecture. However, traditional solutions dominated both in chapel and belfry structures.

– The distribution of traditional as well as professional churches in the territory of ethnic Lithuania was unequal. Traditional solutions dominated in a monoethnic and culturally conservative region of Samogitia. The influence of styles was intensive in the polyethnic lands of East Lithuania and Suvalkija which were more open to stylistic innovations coming from abroad.

2) Traditional element demonstrates a functional character of the structure. The most important expressive means were the subtle relationship with the environment; the tectonic aspect of the buildings, the harmony of proportion and silhouette; the moderation of forms; the exposure of semantic stresses. The same means were also characteristic of traditional buildings of other types.

– The archetypes of traditional sacred buildings remained unchanged during the whole period of their development. Alterations are found exclusively in solution variants.

– The structure of traditional buildings in each ethnic region demonstrates specific features.

3) Professional sacred architecture represented the elite culture. It was dynamic and altered together with the style changes. The structural principles and means which reflect in the build-

ings affected by professional architecture were different in various epochs.

– The influence of the professional element in wooden sacred buildings worked in two ways: indirectly, through the use of solitary stylistic features and directly, through the imitation of the structural principles of architectural styles.

– The influence of professional architecture increased with the time, the same could be said about the number of the churches built according to the structural principles of the corresponding styles.

– The architecture of professionally constructed buildings does not reflect regional structural peculiarities.

4) The composition of Lithuanian wooden churches, chapels and belfries is closely related with the sacred building solutions of the Western lands of Grand Duchy of Lithuania and the North-East lands of the Kingdom of Poland. This territory makes a single architectural area. With the look at the wooden sacred buildings of the area in the context of the whole of Europe, while comparing them with the buildings of other regions such as

Norway, North Russia, Trans-Carpathia, the following principal differences appear:

– The composition of traditional churches, chapels and belfries found in the area is more laconic and tectonic than that of the complex and extremely decorative sacred buildings of the mentioned countries.

– In the area, there are many wooden sacred buildings built according to the principles of the professional architectural styles which are not found in other European regions.

The material presented in the monograph bears both theoretical and practical importance. The descriptions of many sacred objects are based on the historical data revealing their original architecture. In a great number out of drawings and photographs the buildings are fixed several decades ago, when they were less changed. This, as well as the described concrete retrospective solutions of the wooden churches, chapels and belfries will help to preserve the valuable characteristics of sacred architecture and to restore their authentic images.

Rodyklės

Asmenvardžiai

Andrejev N. (*Andreev N., Андреев Н.*) 16, 135, 210, 212, 317

Betkė 199

Bičiūnas V. 169

Bilevičius T. 68

Biržinskis Motiejus 15

Bona 20, 319

Brykowski R. 8, 103, 245

Budrikis 44

Buragas 169

Burneika S. 47

Burtauskis Steponas 15

Butkevičius Bonaventūras 169

Campe P. 8, 285, 287

Chadyka T. (*Хадыка Т. В.*) 8, 23, 75, 76

Chominskiai K. ir A. 84

Chrapovickis J. A. 269

Comuleus A. 18, 319

Daujotas I. 107

Degutavičius J. 96

Domaševičius J. 56

Dubovik M. (*Дубовик М.*) 304, 333

Eismontas Herkulinas 199

Feifaras 199

Filipovič-Dubovik A. (*Filipovich-Dubovik A., Филипович-Дубовик А.*) 16, 207, 232, 317

Flemingas J. 88

Galaunė P. 6, 19, 171, 285, 319

Gedgaudas A. 114

Giedraitis J. A. 107, 119

Giedraitis Merkelis 19

Giedraitis S. 96

Gimbutas J. 6, 7, 19, 285, 319

Godlevskis 156

Grincevičius J. 139

Grinius J. 30

Gruževskis 42

Gucevičius L. 153

Guntulis 146

Guty (*Gustry?*) 169

Herubavičius 60

Ivanovičius A. 55

Jakimovič J. (*Якімович Ю. А.*) 8, 26, 78, 79, 97, 285, 287, 289

Jankevičienė A. 6, 7,

Janutavičius J. 61

Jogaila 17, 18, 318

Judkevičius J. 47

Kačanauskas 204, 333

Kamarauskai 79

Kamarauskai-Stražnikai 82

Kaminska R. 8, 79

Kaškonas 199

Kavolis V. 23, 24, 103

Kazimieras 18

Klimavičius K. 61

Klisner Ernest 40

Komaras J. 162

Kornecki M. 8, 19, 21, 22, 25, 75, 97, 200, 244, 307

Krūminis A. (*Krūmiņš A.*) 8, 27, 75, 165, 245

Kudirka V. 103

Kulpa-Kulpavičius A. 7, 28

Kurczewski J. 7, 17, 101

Kviklys B. 7, 76, 88, 136, 156, 195

Lakotka A. (*Лакотка А. І.*) 8, 76

Laukaitis 199

Leliugavičius 42

Lukoševičius S. 169

Mianovskis M. 160
Micevičius I. 122
Mirbachas 44
Misius K. 8, 23, 76, 101, 107, 128, 169, 202, 204
Miškinis A. 344

Nonevičius Anzelmas 199

Ochmański J. 7, 17, 18
Oginskiai T. ir J. 56

Pabrėža M. 55
Pekulas Tarkvinijus 18
Plateris J. L. 80
Pociejus M. 85
Podčasinskis Jonas 162
Podčasinskis K. 160
Potockis I. 168
Przedziecka M. 203

Radziševskis M. 166
Rilke Reiner Maria 103
Rönne Feliksas 273
Rostvorovskiai J. ir M. 94

Sapiega K. 94
Sergačiov S. (*Сергачев* C. A.) 8, 82, 98, 245
Silvanavičius Nikodemas 199
Silvestravičius I. 248
Sirutis S. 94

Vietovardžiai

Adakavas (Tauragės r.) 28
Adutiškis (Švenčionių r.) 37
Aina (Lahoisko r., Minsko sr., Baltarusija) 17
Akmenė 249
Akmuo (Varėnos r.) 284
Aleksandrija (Skuodo r.) 27
Alytus 286, 288
Alovė (Alytaus r.) 224, 226, 334
Alsėdžiai (Plungės r.) 20–22, 94–96, 98–100, 252, 282, 306, 320, 326, 336

Soroka Celestinas 164
Steckis 43
Stockis-Bazilevskis J. 37
Strzałko F. 244

Šateika Jeronimas 168
Šinkūnas R. 8, 23, 76, 101, 107, 128, 169, 202, 204
Šmigelskis M. 39
Šulcas 199

Tišeckis Tomas 196, 197, 199
Tiškevičius 21
Tiškevičius A. 94
Tyzenhauzas Antanas 169
Totoraitis J. 7, 20, 94, 168

Vaitkevičius J. 45
Valančius M. 7, 18, 19, 24
Valavičiūtė-Platerienė K. 92
Vališiauskas Juozapas 168
Varnelis Kazys 278
Važinskis 129
Važinskis A. 95
Vyšniauskas S. 159
Vytautas 18, 318

Werner Georg 16, 201, 203, 317, 333

Žochovskis B. 231
Žukauskai 112

Alūksta (Daugpilio r., Latvija) 37
Anciškis (Kėdainių r.) 182, 184, 186, 332
Anciškiei (Biržų r.) 261, 337
Andrioniškis (Anykščių r.) 155
Antanavas (Kazlų Rūdos sav.) 268, 269, 271, 272
Antašava (Kupiškio r.) 100, 189–192, 326, 332
Antazavė (Zarasų r.) 92–94, 195
Antupiai (Vilkaviškio r.) 250, 252
Ariogala (Raseinių r.) 18, 105, 318
Aristava (Kėdainių r.) 273, 275

- Aristavėlė** (Kėdainių r.) 145
Asava (Stolino r., Bresto sr., Baltarusija) 76
Ašmena (Gardino sr., Baltarusija) 17, 18, 318
Ašmenėlė (Ašmenos r., Gardino sr., Baltarusija) 42
Aukštadvaris (Trakų r.) 231, 232, 237, 238, 335
Aviliai (Zarasų r.) 145, 146, 149, 329
- Babtai** (Kauno r.) 172, 173, 332
Bagaslaviškis (Širvintų r.) 78, 90, 195
Bagdanavas (Valažino r., Minsko sr., Baltarusija) 98
Bagotoji (Kazlų Rūdos sav.) 231, 232, 236, 237
Baisogala (Radviliškio r.) 21, 22, 320
Balbieriškis (Prienu r.) 13, 231, 232, 234–236, 335
Balkaičiai (Joniškio r.) 253
Baltarusija (*Byelorussia*) 8, 23, 75, 77, 88, 94, 103, 171, 241, 244, 245, 279, 285, 287, 288, 289, 300, 313, 325, 328, 335, 338, 339, 340, 341, 344
Barstyčiai (Skuodo r.) 287, 291
Batakiai (Tauragės r.) 18, 26, 42–45, 107, 289, 294
Beržoras (Plungės r.) 28, 31, 45, 46, 48, 49, 253, 256, 274, 277, 278, 303, 304, 325, 338
Betygala (Raseinių r.) 18
Biržai 27
Bistryčia (Astravo r., Gardino sr., Baltarusija) 17
Bližynas (Sandomiero vysk-ja, Lenkija) 145
Brunava (Panevėžio r.) 77
Budriai (Kretingos r.) 142, 214–217, 287
Buivydziai (Vilniaus r.) 165–168, 331
Butrimonys (Šalčininkų r.) 292, 299, 341
- Ceikiniai** (Ignalinos r.) 35, 39, 40
- Čedasai** (Rokiškio r.) 77
- Danija** 241
Darbėnai (Kretingos r.) 26, 42, 45, 247, 306, 307
Darsūniškis (Kaišiadorių r.) 249, 284
Daugailiai (Utenos r.) 21, 219, 222, 334
Degučiai (Šilutės r.) 27, 30, 33, 45, 68, 70, 71, 301, 303, 304, 322, 325
Deltuva (Ukmergės r.) 172, 175, 178, 261, 264, 337
Didkiemis (Šilalės r.) 106–108, 122,
Didžioji Lenkija 244
Dieveniškės (Šalčininkų r.) 35, 42
Diliai (Biržų r.) 248, 249
Dubičiai (Varėnos r.) 205, 333
- Dubingiai** (Molėtų r.) 155, 159
Dūdos (Vijos r., Gardino sr., Baltarusija) 80, 82
Dūkštas (Ignalinos r.) 286, 289
Dūkštos (Vilniaus r.) 25, 34
Duokiškis (Rokiškio r.) 151
Dusetos (Zarasų r.) 78–80, 82, 326, 327
Dusmenys (Trakų r.) 158
- Eigirdžiai** (Telšių r.) 28, 304, 305
Ėriškiai (Panevėžio r.) 151, 284, 285
Eržvilkas (Jurbarko r.) 106, 126, 128, 130–132, 289, 295, 329, 340
Europa 6, 8, 9, 17, 103, 154, 241, 242, 243, 313, 314, 318, 328, 335, 343
- Flandrija** 18
- Gančarai** (Lydos r., Gardino sr., Baltarusija) 94
Gargždai (Klaipėdos r.) 22
Gasčiūnai (Joniškio r.) 283, 285
Gaurė (Tauragės r.) 34, 42, 44, 46, 47, 289, 340
Gegrėnai (Plungės r.) 28, 304
Gegužinė (Kaišiadorių r.) 196
Geidžiai (Mažeikių r.) 132, 134
Geidžiūnai (Biržų r.) 151
Gelvonai (Širvintų r.) 249
Gikonys (Kupiškio r.) 247, 250, 336
Gintališkė (Plungės r.) 126–130, 282, 304, 305
Girkalnis (Raseinių r.) 132, 135
Grinkiškis (Radviliškio r.) 20, 320
Griškabūdis (Šakių r.) 165, 168–171, 224, 331
Grūstė (Mažeikių r.) 249, 250, 252, 263, 265, 269, 302, 303, 304, 336, 338
Grūšlaukė (Kretingos r.) 73, 145, 273, 274, 306
Gruzdžiai (Šiaulių r.) 33, 257, 259, 260, 337
- Ilguva** (Šakių r.) 42, 105, 138–140, 292, 298, 329
Imbarė (Kretingos r.) 249, 336
Imbradas (Zarasų r.) 224, 227, 334
Inturkė (Molėtų r.) 172, 175–178, 332
Ivoškiai (Joniškio r.) 253
- Jakiškiai** (Joniškio r.) 253, 257, 258
Janapolė (Telšių r.) 105–107, 109–111, 329
Jasiuliškiai (Biržų r.) 145, 273
Jauneikiai (Joniškio r.) 273, 276

- Jekabpilis** (Latvija) 37
Jokūbavas (Kretingos r.) 306
Joniškis (Molėtų r.) 192, 193, 332
Joskildai (Panevėžio r.) 248
Juciūnai (Jonavos r.) 261, 337
Judrėnai (Klaipėdos r.) 33, 66, 68
- Kabeliai** (Varėnos r.) 210
Kabylnikai (Verchnedvinsko r., Vitebsko sr., Baltarusija) 88, 90
Kaimelis (Šakių r.) 176, 180, 332
Kalnalis (Kretingos r.) 132, 133, 135, 136, 306, 307, 329
Kaltanėnai (Švenčionių r.) 28
Kaltinėnai (Šilalės r.) 18, 229–232, 268, 270, 271, 318, 335, 338
Kalvarija 192
Kalviai (Kaišiadorių r.) 165
Kamenis (Valažino r., Minsko sr., Baltarusija) 76
Kantaučiai (Plungės r.) 172–175, 286, 287, 332
Kapčiamiestis (Lazdijų r.) 140, 282, 284
Karelija 241–243
Karklėnai (Kelmės r.) 178, 180, 183, 288, 289, 294, 332, 340
Karmėlava (Kauno r.) 35, 94, 283
Karpatai 241, 243, 244
Kartena (Kretingos r.) 25, 79, 220, 223–225, 273, 274, 308, 311, 334, 338, 342
Karvys (Vilniaus r.) 30
Kaunas 9, 10, 145, 344
Kazliškis (Rokiškio r.) 153
Kėdainiai 82, 87–90, 290, 326, 340
Kelmė 18, 33, 42, 283, 318
Kernavė (Širvintų r.) 265, 269
Ketūnai (Mažeikių r.) 252, 254, 266
Kyburiai (Pasvalio r.) 271
Kiemeliškės (Astravo r., Gardino sr., Baltarusija) 78
Kirdeikiai (Utenos r.) 217
Kleviniai (Šakių r.) 250, 252, 336
Klykoliai (Akmenės r.) 227, 228, 334
Krakės (Kėdainių r.) 20–22, 93, 326
Kražiai (Kelmės r.) 18, 22, 318
Krekenava (Panevėžio r.) 25
Krikliniai (Pasvalio r.) 220, 223
Krikštėnai (Ukmergės r.) 156, 284
Kriukai (Joniškio r.) 309
Krucicai (Varšuvos vaivadija, Lenkija) 145
Kučūnai (Lazdijų r.) 141, 143
- Kudirkos Naumiestis** (Šakių r.) 257
Kuktiškės (Utenos r.) 155, 234, 238, 240, 335
Kuliai (Plungės r.) 264, 265, 268–270, 338
Kupiškis 27, 30, 35
Kupreliškis (Biržų r.) 151, 152, 292
Kurkliai (Anykščių r.) 184, 185, 294, 300, 341
Kurmaičiai (Joniškio r.) 253
Kvėdarna (Šilalės r.) 77, 78
Kvetkai (Biržų r.) 80, 82, 84, 326
- Labanoras** (Švenčionių r.) 155, 156, 292
Labūnava (Kėdainių r.) 212, 213
Lamokai (Biržų r.) 268, 338
Latgala 8, 27, 55, 79, 165, 245, 313
Latvija 8, 37, 75, 103, 171, 241, 245, 285, 287, 313
Lauko Soda (Telšių r.) 109, 111, 289, 295
Lauksodis (Pakruojo r.) 45, 66, 68, 69, 70, 288, 292, 325, 340
Laukuva (Šilalės r.) 256, 259, 337
Laužemė (Kretingos r.) 233, 234, 238, 239, 304, 305, 335
Laumėnai (Akmenės r.) 264, 265, 338
Laumės (Skuodo r.) 268
LDK 17, 19, 20, 23, 74, 75, 88, 95, 154, 244, 308
Leckava (Mažeikių r.) 288, 340
Leipalingis (Druskininkų sav.) 93, 94
Lenkimai (Skuodo r.) 284, 285
Lyda (Gardino sr., Baltarusija) 17, 18, 318
Lyduokiai (Ukmergės r.) 260
Lieplaukė (Telšių r.) 106, 176
Linkuva (Pakruojo r.) 268
Lioliai (Kelmės r.) 45, 55, 56, 57, 126, 261, 264, 307, 309, 325, 341
Liubavas (Vilniaus r.) 261, 337
Liublinas (Lenkija) 76
Liudvinavas (Marijampolės sav.) 192, 193, 194, 332
Lomža (Lenkija) 9, 102
Luokė (Telšių r.) 18, 260, 262, 290, 297, 318, 337
Lūšių ežeras (Ignalinos r.) 37
- Maironiai** (Joniškio r.) 253, 257, 337
Maišiagala (Vilniaus r.) 17
Marcinkonys (Varėnos r.)
Margininkai (Kauno r.) 140
Maskva (Rusija) 23
Mazovija (Lenkija) 244
Mažeikiai 249, 251

- Mažoji Lenkija** 8, 19, 26, 97, 243, 244
Medingėnai (Rietavo sav.) 27, 210–212, 333
Medininkai (dab. Varniai) 17, 318
Medininkai (Vilniaus r.) 78, 282, 283
Mikoliškiai (Kretingos r.) 214, 215, 217, 218, 334
Minskas (Baltarusija) 76
Mitkaičiai (Telšių r.) 252, 254, 264, 267, 336
Mockaičiai (Skuodo r.) 260
Mosėdis (Skuodo r.) 18, 20–22
Mročkai (Sandomiero vysk-ja, Lenkija) 145
Musninkai (Širvintų r.) 199, 288, 290, 296
- Narvydžiai** (Skuodo r.) 284
Naudvaris (Kelmės r.) 282, 284
Naujadvarys (Ščiutino r., Gardino sr., Baltarusija) 42
Naujamiestis (Panevėžio r.) 15
Naujasis Daugėliškis (Ignalinos r.) 238
Naumiestis (dab. Kudirkos Naumiestis) 168, 257
Nemajūnai (Birštono sav.) 197–199, 261, 263, 332
Nemakščiai (Raseinių r.) 18, 253, 255
Nemenčinė (Vilniaus r.) 17
Nevarėnai (Telšių r.) 28, 104
Norvegija 241, 242, 243, 313
Norviliškės (Šalčininkų r.) 32
Notėnai (Skuodo r.) 206, 208, 253, 334
- Obeliai** (Rokiškio r.) 283
Obolcai (Toločino r., Vitebsko sr., Baltarusija) 17
Okolica (Šalčininkų r.) 264, 268
Onuškis (Rokiškio r.) 82, 84, 85
Orša (Vitebsko sr., Baltarusija) 18
- Paberžė** (Kėdainių r.) 182, 184, 185, 332
Paberžė (Vilniaus r.) 187
Paežeriai (Vilkaviškio r.) 252, 336
Paežeris (Raseinių r.) 253
Pagiriai (Kėdainių r.) 223
Pagramantis (Tauragės r.) 72, 73
Pajstrys (Panevėžio r.) 207, 210
Pajieslys (Kėdainių r.) 151
Pakalniai (Utenos r.) 214, 215, 334
Pakapė (Šiaulių r.) 135, 137
Pakėvis (Kelmės r.) 106, 303
Pakražantis (Kelmės r.) 27
Palanga 20, 22, 44, 215, 319
Palaukiai (Panevėžio r.) 249, 250, 251, 258
- Palomenė** (Kaišiadorių r.) 180, 183, 332
Palūšė (Ignalinos r.) 26, 35, 37–40, 95, 282, 284, 287, 294, 300, 325, 341
Panemunis (Rokiškio r.) 35, 78
Panevėžys 33
Panevėžiukas (Kauno r.) 68
Papiliai (Anykščių r.) 261, 262, 264
Papilys (Biržų r.) 80–82, 284, 288, 326, 340
Paryžius (Prancūzija) 168
Paskarbiškiai (Šilalės r.) 248
Pašaltuonys (Jurbarko r.) 18, 106, 126, 127, 329
Pašiaušė (Kelmės r.) 286, 288
Pašilė (Kelmės r.) 132, 133, 136, 155
Pavandenė (Telšių r.) 105, 106, 114, 117–119, 260, 302, 303, 329
Pavoverė (Švenčionių r.) 78, 286, 287, 290
Pievėnai (Mažeikių r.) 26, 33, 34, 73
Pikeliai (Mažeikių r.) 45, 61, 63, 64, 65, 325
Pivašiūnai (Alytaus r.) 162, 164–166, 224, 331
Plateliai (Plungės r.) 45, 46, 50, 51, 282, 304, 325
Plokščiai (Šakių r.) 172, 175, 176, 179, 192, 332
Plungė 103
Plutiškės (Kazlų Rūdos sav.) 140, 141
Pociūneliai (Radviliškio r.) 105
Polekėlė (Radviliškio r.) 287, 291
Polesė (Baltarusija) 79, 97, 326
Polockas (Vitebsko sr., Baltarusija) 18
Porijai (Pasvalio r.) 261, 337
Pošupės (Joniškio r.) 256, 258, 337
Požerė (Šilalės r.) 176
Prienai 35, 82, 85, 86, 87, 88, 326
Purpliai (Mažeikių r.) 252, 259
Pušalotas (Pasvalio r.) 196, 332
- Račkiškė** (Švenčionių r.) 268, 271, 272, 273, 338
Radviliškis 25, 188, 294, 300, 301, 332, 341
Rageliai (Rokiškio r.) 292, 293, 341
Raguva (Panevėžio r.) 195, 227, 228, 334
Raguvėlė (Anykščių r.) 162, 163, 331
Raktuvė (Joniškio r.) 249, 251
Ramygala (Panevėžio r.) 29
Raseiniai 18, 120, 318
Raudėnai (Šiaulių r.) 213, 214, 215, 286, 334
Rekyva (dab. Šiaulių dalis) 27
Renavas (Mažeikių r.) 273
Respublika 8, 19, 21, 23, 74–77, 95, 97, 101, 154

- Riečiai** (Marijampolės sav.) 140, 142, 143
Rytų Lietuva 7, 18, 21, 22, 24, 26–28, 32, 34, 35, 42, 102, 104, 106, 145, 146, 151, 153, 312
Rytų Prūsija 20–22, 27, 31, 37
Rytų Slovakija 243
Rozalimas (Pakruojo r.) 205–207, 252, 253, 256, 257, 302, 303, 308, 334, 336, 337
Rudamina (Vilniaus r.) 203, 204, 333
Rudesa (Molėtų r.) 247
Rūdiškiai (Joniškio r.) 132, 135
Rudnia (Varėnos r.) 207, 209, 210, 334
Rūdninkai (Šalčininkų r.) 145, 150, 151, 292
Rumbonys (Alytaus r.) 159, 161, 331
Rumšiškės (Kaišiadorių r.) 105, 145–149, 249, 250, 287, 292, 298, 299
Rumunija 243
Rusija 101, 215
- Salakas** (Zarasų r.) 79, 142
Salantai (Kretingos r.) 103
Saldutiškis (Utenos r.) 220
Saločiai (Pasvalio r.) 21, 247, 248
Salos (Rokiškio r.) 201, 202, 203, 285, 333
Salos (Smurgainių r., Gardino sr., Baltarusija) 76
Sartininkai (Tauragės r.) 28
Sasnava (Marijampolės sav.) 105, 141, 143–145, 273, 329
Seda (Mažeikių r.) 29–31, 45, 55, 56, 58–61, 303, 323, 325
Seinai (Palenkės vaiv., Lenkija) 102
Semeliškės (Elektrėnų sav.) 26, 35, 38, 40
Seredžius (Jurbarko r.) 32
Sereikiai (Šiaulių r.) 252, 253, 256
Skandinavija 7
Skaudvilė (Tauragės r.) 28, 44, 120, 122–124
Skėmiai (Radviliškio r.) 260
Skiemionys (Anykščių r.) 35, 79, 234, 238–240, 335
Skudutiškis (Molėtų r.) 180, 182, 184, 332
Skurbutėnai (Vilniaus r.) 261, 263, 267, 281, 284
Slavikai (Šakių r.) 188, 189, 292, 299, 332
Slovakija žr. **Rytų Slovakija**, **Šiaurės Vakarų Slovakija**, **Vakarų Slovakija**
Smalvos (Zarasų r.) 77, 104, 145, 146, 150, 288, 293, 340
Smilgiai (Panevėžio r.) 20, 82, 87, 88, 90, 91, 294, 301, 320, 326, 341
Stačiūnai (Pakruojo r.) 105, 110, 112, 304
Stakiai (Jurbarko r.) 224, 226, 308, 334
Stalgėnai (Plungės r.) 203, 204, 333
- Stelmužė** (Zarasų r.) 35, 36, 37, 159, 160, 308, 310, 325
Stulgiai (Kelmės r.) 287, 290
Subata (Daugpilio r., Latvija) 37
Subatninkai (Vijos r., Gardino sr., Baltarusija) 192–194
Sudervė (Vilniaus r.) 165
Suginčiai (Molėtų r.) 218, 220, 222, 248, 308, 311, 334
Suomija 241
Surviliškės (Vijos r., Gardino sr., Baltarusija) 98
Surviliškis (Kėdainių r.) 26, 288, 340
Sutkai (Šakių r.) 42, 139, 140
Suvainiškis (Rokiškio r.) 78, 79, 327
Suvalkija 7, 9, 17, 18, 20, 24, 42, 75, 101, 102, 104, 106, 136, 139, 140–142, 145, 200, 273, 312, 318, 319, 321, 325, 327–329, 333, 342
Svédasai (Anykščių r.) 31, 33, 35, 40, 41, 323, 325
- Šakiai** 292
Šalčininkėliai (Šalčininkų r.) 160, 161, 308
Šatės (Skuodo r.) 260
Šaukėnai (Kelmės r.) 28, 42, 43, 306, 341
Šaukotas (Radviliškio r.) 45, 60–63
Šešuoliai (Ukmergės r.) 80, 82, 83, 84, 282, 300, 301, 362
Šiaudinė (Akmenės r.) 154, 156, 157, 158, 288, 290, 291, 295, 340
Šiaulėnai (Radviliškio r.) 21, 22, 320, 344
Šiauliai 10, 27
Šiaurės Lenkija 31
Šiaurės Rusija 241, 242, 243, 313
Šiaurės Vakarų Slovakija 243
Šiluva (Raseinių r.) 21, 22, 320
Šimonys (Kupiškio r.) 98, 326
Šiupyliai (Šiaulių r.) 303, 304
Šlapaberžė (Kėdainių r.) 184
Švediškiai (Šakių r.) 249
Švėkšna (Šilutės r.) 20, 105, 260, 319
Šventežeris (Lazdijų r.) 227, 229, 230, 334
Šventybrastis (Kėdainių r.) 288
- Tabariškės** (Šalčininkų r.) 94–98, 282, 290, 296, 326, 340
Taujūnai (Ignalinos r.) 292
Tauragnai (Utenos r.) 223, 226, 300
Telšiai 21, 44, 320, 344
Teneniai (Šilalės r.) 304, 306
Tirkšliai (Mažeikių r.) 34, 72, 73, 247, 261, 265, 266, 337
Trakai 18, 318
Transilvanija 243

- Tryškiai** (Telšių r.) 20, 32, 45–48, 54, 55, 306, 308, 320, 341
Truskava (Kėdainių r.) 155, 261, 288, 337, 340
Tūbinės (Šilalės r.) 110, 114, 115
Tverai (Rietavo sav.) 27, 42, 43, 106, 229, 231, 233, 234, 256, 257, 283, 335, 337
- Ubiškė** (Telšių r.) 106, 178, 180–182, 332
Ukmergė 17, 18, 155, 318
Ukraina 243
Ukrinai (Mažeikių r.) 104, 105, 126, 129, 132, 133, 263, 290, 296, 297, 341
Uoginiai (Kupiškio r.) 268, 338
Upyna (Šilalės r.) 110, 116, 117
Upyna (Telšių r.) 106, 110, 112–114, 286
Upytė (Panevėžio r.) 78, 151, 152, 290, 297
Utena 165, 169, 171, 331
Užkarpatė 241, 243, 313
Užlieknis (Plungės r.) 252, 254
Užpaliai (Utenos r.) 77
Užventis (Kelmės r.) 15, 28, 45–47, 52, 53, 247, 249, 251, 308–310, 325, 342
- Vabalninkas** (Biržų r.) 25, 31, 34
Vadaktai (Panevėžio r.) 248
Vaičiaičiai (Skuodo r.) 217, 218, 249, 336
Vaiгуva (Kelmės r.) 13, 125, 126, 253, 303, 329, 336
Vajasiškis (Utenos r.) 189, 190, 192
Vakarų Baltarusija 300, 313
Vakarų Europa 201
Vakarų Slovakija 243
Vakarų Ukraina 243
Valovelis (Drohičino r., Bresto sr., Baltarusija) 78
Vandžiogala (Kauno r.) 93, 94, 283, 290, 296, 326, 340
Varlaukis (Jurbarko r.) 126, 127
Varniai (Telšių r.) 14, 18, 62, 66, 67, 107, 253, 255, 336
Varsėdziai (Šilalės r.) 104
Vaškai (Pasvalio r.) 28
Vegeriai (Akmenės r.) 303
Veiviržėnai (Klaipėdos r.) 45, 55, 56, 58, 126, 253, 256, 263, 264, 267, 268
- Veliuona** (Jurbarko r.) 18, 318
Vengrija 243
Vepriai (Ukmergės r.) 281, 284
Verpena (Kelmės r.) 252, 255, 336
Viduklė (Raseinių r.) 15, 18, 114, 119–122, 249, 288, 293, 318, 329
Vidurio Europa 241, 244, 245
Vidurio Lietuva 24, 273
Vidžiai (Breslaujos r., Vitebsko sr., Baltarusija) 155, 156
Vieksnaliai (Telšių r.) 206, 207, 208, 209, 286, 334
Viesos (Širvintų r.) 260, 261
Vievis (Elektrėnų sav.) 192, 195, 196
Vygriai (Palenkės vaiv., Lenkija) 9, 101
Vilkaviškis 76, 326
Vilkija (Kauno r.) 18
Vilnius 7, 9, 17–19, 23, 24, 33, 41, 55, 75, 101, 102, 154, 160, 164, 168, 199, 318, 319, 325–327, 344
Virbalis (Vilkaviškio r.) 20, 319
Višakio Rūda (Kazlų Rūdos sav.) 218–221, 334
Vitebskas (Baltarusija) 18
Vokietija 241
Vosiliškis (Raseinių r.) 286, 289
- Zibalai** (Širvintų r.) 151, 286, 287, 329
- Žaigynys** (Raseinių r.) 77
Žalioji (Vilkaviškio r.) 264
Žarėnai (Telšių r.) 18, 212, 308
Žeimelis (Pakruojo r.) 288
Žeimiai (Jonavos r.) 292, 299, 341
Žemaičiai 7, 9, 17–29, 31, 32, 42, 55, 60, 66, 68, 74, 75, 96, 101–104, 106, 114, 136, 139, 146, 200, 249, 253, 273, 287, 300, 312, 344
Žemaičių Kalvarija (Plungės r.) 94, 274, 275, 278, 279, 338
Žemaičių Naumiestis (Šilutės r.) 73, 74, 260
Žemaitija 7, 107, 145
Žemalė (Mažeikių r.) 288, 292, 340
Židikai (Mažeikių r.) 246, 249, 283, 285
Žiežmariai (Kaišiadorių r.) 77, 82, 85
Žirmūnai (Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija) 162, 164, 331

Algė Jankevičienė

LIETUVOS MEDINĖS BAŽNYČIOS,
KOPLYČIOS IR VARPINĖS
Monografija

Redaktorius

Petras Kimbrys

Dailininkas maketuotojas

Martynas Gintalas

Vilniaus dailės akademijos leidykla,
Dominikonų g. 15, LT-01131 Vilnius
www.leidykla.vda.lt

Spausdino Standartų spaustuvė
S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, LT-02189 Vilnius